

Arkusz recenzji osiągnięcia naukowego

**będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego Pani:
dr Justyny STOCHAJ**

w dziedzinie: nauk społecznych **w dyscyplinie:** nauki o bezpieczeństwie

- 1) Stwierdzenie charakteru i formy osiągnięć naukowych, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r., poz. 478) (1 monografia naukowa, 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne)**

Wskazany dziełem wnoszącym istotny wkład w rozwój dziedziny nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie jest monografia naukowa pt. ***System ochrony ludności wobec współczesnych uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa Polski*** [Wydawnictwo WAT, Warszawa 2024, ISBN 978-83-7938-418-1].

Główne pole badawcze, którego podjęła się Habilitantka, skoncentrowane zostało na systemie ochrony ludności, który to w obliczu współczesnych zagrożeń stanowi wyzwanie dla państwa. O ile zadaniami ochrony ludności zajmuje się wiele podmiotów, zarówno publicznych, jak i prywatnych, co należałoby uznać za pozytywne zjawisko, o tyle trudno dostrzec działanie tych wszystkich organizacji w obrębie jednego systemu, w którym to określone są struktury, procedury czy podział kompetencyjny, a także zdolności umożliwiające reagowanie na zagrożenia w obowiązujących stanach funkcjonowania państwa. Zgodzić się należy ze słowami Pani Doktor, że „Obecnie w Polsce ochrona ludności sprowadza się wyłącznie do rutynowych działań służb oraz do realizacji procedur w ramach zarządzania kryzysowego bez uwzględnienia pełnego spektrum zagrożeń w tym zagrożeń militarnych. Nie ma struktur i nie są realizowane zadania obrony cywilnej w należyty sposób, pomimo że Polska ratyfikowała przepisy międzynarodowe w tym zakresie” [s. 5-6]. Dodatkowo Habilitantka podkreśliła pewną lukę dotyczącą ochrony ludności, w tym obrony cywilnej, która wyniknęła w związku z pominięciem tych zagadnień w ustawie o obronie Ojczyzny.

Autorka monografii naukowej podjęła wysiłek badawczy dotyczący ochrony ludności, polegający na realizacji dwóch celów badawczych:

- poznawczy mający na celu określenie potrzeb i możliwości w obszarze ochrony ludności,
- utylitarny mający na celu opracowanie koncepcji systemu ochrony ludności w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem struktury oraz zadań na czas pokoju, kryzysu i wojny.

Autorka sformułowała główny problem badawczy w brzmieniu – *Jaki kształt organizacyjno-funkcjonalny powinien przybrać system ochrony ludności na czas pokoju, kryzysu i wojny, przy szerokim wykorzystaniu możliwości podmiotów państwowych, prywatnych i organizacji społecznych, z uwzględnieniem krajowych i międzynarodowych uwarunkowań formalnoprawnych oraz dynamicznych zmian w środowisku bezpieczeństwa Polski?*

W kontekście powyższych założeń metodologicznych przyjęto do weryfikacji następującą główną hipotezę roboczą – *System ochrony ludności jako immanentna część systemu bezpieczeństwa narodowego powinien konsolidować wszystkie publiczne i niepubliczne podmioty realizujące zadania w obszarze szeroko pojętego ratownictwa i charakteryzować się elastycznością w reagowaniu na pełne spektrum zagrożeń godzących w życie i zdrowie ludzi. Oprócz bezpośredniego reagowania na zagrożenia militarne i niemilitarne zadania systemu powinny obejmować przedsięwzięcia profilaktyczne oraz odtwarzanie infrastruktury krytycznej w zakresie niezbędnym dla zapewnienia egzystencjalnych potrzeb ludności. W uwarunkowaniach polskich system taki mógł być oparty na strukturach systemu zarządzania kryzysowego oraz innych ogólnokrajowych systemów międzyresortowych i dziedzinowych. Ze względu na uwarunkowania międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych na czas wojny system ochrony ludności powinien posiadać zdolność do przeobrażenia się w system obrony cywilnej.*

Monografia naukowa, która została wskazana jako dzieło wnoszące istotny wkład w rozwój dziedziny nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie została podzielona na siedem rozdziałów, rozdział pierwszy jest poprzedzony wprowadzeniem a rozdział ostatni zwieńczony zakończeniem. Tytuły rozdziałów zostały zdefiniowane jako:

1. Środowisko bezpieczeństwa Polski trzeciej dekady XXI wieku.
2. Współczesne zagrożenia wyzwaniem dla systemu ochrony ludności.
3. Formalnoprawne uwarunkowania ochrony ludności w Polsce.
4. Instytucje realizujące zadania na rzecz ochrony ludności.
5. Aktualne i antycypowane zadania systemu ochrony ludności.

6. Systemowe rozwiązania z zakresu ochrony ludności funkcjonujące w innych państwach.

7. Koncepcja rozwiązań strukturalno-funkcjonalnych w systemie ochrony ludności.

Integralną częścią monografii jest bibliografia, na którą składają się takie pozycje jak:

- akty i dokumenty prawne – 106 pozycji;
- monografie – 118 pozycji,
- rozdziały w monografiach – 59 pozycji,
- artykuły – 67 pozycji,
- netografia – 60 pozycji,
- źródła internetowe – 4 pozycje.

Dołączono spis rysunków i tabel. Warto podkreślić, że każdy rozdział został zwieńczony podsumowaniem zatytułowanym *Wnioski*. W całości monografia naukowa obejmuje 363 strony.

Każdy rozdział przybrał podobną strukturę, a mianowicie składa się ona z wprowadzenia, rozważań nad podejmowanym zagadnieniem, które zwieńczają ogólne podsumowania oraz prezentują autorskie wnioski.

Założenia metodologiczne zostały zawarte we wprowadzeniu. Habilitantka zdefiniowała cel badawczy, główny problem badawczy, przedmiot badań, obszar badawczy, narzędzia badawcze a także główną hipotezę roboczą.

Komentarz w odniesieniu do poszczególnych rozdziałów monografii:

- *Rozdział I – Środowisko bezpieczeństwa Polski trzeciej dekady XXI wieku [s.13-49].*

Rozdział ten został poświęcony rozwiązaniu problemu szczegółowego, który został ujęty w pytaniu - *Jakie wyzwania dla systemu ochrony ludności wynikają z zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań bezpieczeństwa Polski?*

Habilitantka podczas prowadzonej analizy uwzględnia przede wszystkim środowisko bezpieczeństwa Polski. Podkreśla, że relacje takie jak *otoczenie państwa – państwo – system bezpieczeństwa państwa* są niezbędne w kompleksowym podejściu do systemu ochrony ludności. W swoich rozważaniach uwzględnia również geopolityczne i społeczno-gospodarcze uwarunkowania bezpieczeństwa Polski, wyzwania wynikające z procesów globalizacyjnych dla bezpieczeństwa kraju, członkostwo w strukturach NATO i UE oraz towarzyszące procesy ogólnoświatowe a także dynamiczny rozwój technologii, który również wpływa na bezpieczeństwo. Istotnym wnioskiem Autorki, w toku prowadzonych rozważań [zdaniem Recenzenta], jest konieczność uwzględniania dynamicznie zachodzących zmian w otoczeniu,

zachowanie czujności polegające na koncentrowaniu się na różnych zagrożeniach, nie tylko tych obecnie dominujących. Bez wątpienia cechami charakterystycznymi dla zagrożeń są: zmienność, nieprzewidywalność, agresywność i zaskoczenie, dlatego też ważne jest szersze patrzenie na środowisko, którego zmiany uwarunkowane są zarówno czynnikami wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi.

- *Rozdział 2 – Współczesne zagrożenia wyzwaniem dla systemu ochrony ludności [s. 51-99].*

W kolejnej części swoich rozważań Autorka podjęła się trudu wskazania wyzwań dla systemu ochrony ludności, które mogą generować współczesne zagrożenia. Swoje rozważania rozpoczęła od analizy występujących w ostatnim czasie zagrożeń, dokonała ich typologii a także odniosła się do każdego z nich. Rozważania te, w oparciu o literaturę przedmiotu, poprzedziła dyskusją na temat bezpieczeństwa w ogólne, niebezpieczeństwa, zagrożenia, ryzyka, wyzwań. W odniesieniu do Polski w kontekście definiowania zagrożeń wskazała na istnienie dwóch zasadniczych dokumentów takich jak: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego (Plan) oraz Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa państwa (Raport), które poddała wnikliwej analizie. Podkreśliła, co istotne zdaniem Recenzenta, że ww. raport opracowywany jest w celu bezpośredniego wskazania zagrożeń związanych z sytuacją międzynarodową, co oznacza ściśle powiązanie pomiędzy ww. dokumentami.

Dość zastanawiające jest, w tym kontekście, wskazanie jedynie 20 zagrożeń w Planie, w katalogu których nie znajdują się choćby zagrożenia związane z legalną bądź też nielegalną (masową) migracją, katastrofami ekologicznymi co podkreśla Habilitantka, jak również takich zagrożeń jak transnarodowa przestępczość zorganizowana czy zagrożenia cybernetyczne. Do powyższych wątpliwości Autorka monografii odnosi się na 95 stronie (ostatni akapit), gdzie pisze „Wyżej przedstawione zagrożenia ujęte w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego nie wyczerpują pełnej listy zagrożeń, z którymi muszą uporać się odpowiednie służby i instytucje nie tylko w ramach Systemu Zarządzania Kryzysowego, lecz także w ramach innych systemów przeznaczonych dla ochrony ludności”. W tym miejscu obok wątpliwości w odniesieniu do katalogu zagrożeń jawią się kolejne – co do stwierdzenia "innych (wielu) systemów przeznaczonych do ochrony ludności”.

Kolejnym zagadnieniem podnoszonym w tym rozdziale jest próba dokonania prognozy zagrożeń dla Polski. W opinii Pani Doktor proces ten wymaga uwzględnienia takich czynników jak: dynamiczne zmiany w środowisku bezpieczeństwa w kontekście społeczeństwa i środowiska naturalnego. W swoich rozważaniach podkreśla, że najbardziej niebezpieczne dla

Polski stają się zagrożenia, dawno już zapomniane, te militarne i coraz częściej informacyjne. W podsumowaniu jednak wnioskuje, że najbardziej niebezpieczne są te zagrożenia, które istotnie wpływają na zakłócenie funkcjonowania państwa, czyli takie które powodują największe i najbardziej dotkliwe zniszczenia.

Prowadząc dyskusję na temat bezpieczeństwa i zagrożeń, Autorka doszła do wniosku po przeprowadzonym procesie badawczym, że nie każde zagrożenie wiąże się z niebezpieczeństwem. W wyniku tych rozważań sformułowała autorską definicję *bezpieczeństwa*, która przybrała brzmienie „*bezpieczeństwo to złożony i wielokierunkowy proces obejmujący działania, których zasadniczym celem jest zapewnienie warunków trwania, przetrwania i możliwości rozwoju podmiotu przez całkowitą neutralizację zagrożeń lub ich redukcję do poziomu akceptowalnego przez podmiot*”. W tym miejscu Autorka poddaje w wątpliwość traktowanie zagrożenia jako synonimu niebezpieczeństwa. W jej ocenie system ochrony ludności powinien być osadzony w strukturach państwa, poddaje jednak pod dyskusję w tym miejscu zagadnienie ograniczenia praw i wolności człowieka na rzecz gwarancji bezpieczeństwa. W rozdziale tym Habilitantka podnosi jeszcze jedną [w ocenie Recenzenta] ważną kwestię, a mianowicie wskazuje na kolejne globalne wyzwanie istotne z punktu widzenia budowania systemu ochrony ludności, a mianowicie niestabilność państw i rządów spowodowana powstawaniem ponadpaństwowych instytucji, które przyjmują zadania często niekorespondujące z polityką narodową poszczególnych państw. W konsekwencji powyższego jak zauważa Habilitantka „słabe struktury państwa mogą nie być w stanie stworzyć dobrze funkcjonującego systemu ochrony ludności i zapewnić odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa swoim obywatelom” [s. 98].

▪ *Rozdział 3 – Formalnoprawne uwarunkowania ochrony ludności w Polsce [s. 101-141].*

W tej części opracowania Habilitantka podjęła próbę odpowiedzi na postawione pytanie badawcze: *Jak problematyka ochrony ludności jest uregulowana w Konstytucji RP i w ratyfikowanych przez Polskę aktach prawa międzynarodowego oraz w ustawach i dokumentach strategicznych?*

W celu odpowiedzi na tak zadane pytanie Habilitantka rozpoczęła studiowanie treści ujętych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uznając ten dokument za fundament bezpieczeństwa państw i obywateli. W drodze prowadzonych rozważań jednym z wniosków jest, że ochrona ludności pozostaje jednym z celów państwa, niemożliwy jest on jednak do osiągnięcia bez zaangażowania w jego osiągnięcie obywateli. W kontekście powyższego wnioskować należy,

że skuteczna ochrona ludności jest składową zdolności państwa a także odpowiedniego reagowania obywateli na zagrożenia. Biorąc pod uwagę miejsce Polski jakie zajmuje na arenie międzynarodowej niezbędne było również dokonanie analizy treści ratyfikowanych przez Polskę międzynarodowych regulacji prawnych, a także w ustawach oraz w dokumentach strategicznych i planistycznych. Habilitantka zauważa, że analizowane przepisy umożliwiają w mniejszym lub większym zakresie realizację zadań z zakresu ochrony ludności i ocenia to prawo jako dobre, ale mocno rozproszone [s. 140]. Proces badawczy przeprowadzony przez Panią Doktor, w tej części, miał na celu weryfikację cząstkowej hipotezy roboczej o treści *„Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stanowi solidną podstawę do tworzenia prawa regulującego problematykę bezpieczeństwa, w tym ochronę ludności. Ratyfikowane umowy międzynarodowe stawiają Polskę w gronie państw szanujących prawa i wolności człowieka, a jednocześnie wskazują na wymagania, jakie powinny spełniać instytucje realizujące zadania na rzecz ochrony ludności, w tym obrona cywilna. Na poziomie ustawowym istnieje potrzeba doprecyzowania organizacji systemu ochrony ludności, a w dokumentach strategicznych i planistycznych podkreśla się znaczenie ochrony ludności dla bezpieczeństwa narodowego.”* Hipoteza w tym brzmieniu została zweryfikowana pozytywnie.

▪ *Rozdział 4 – Instytucje realizujące zadania na rzecz ochrony ludności [s. 143-185].*

Rozdział ten został poświęcony podmiotom działającym na rzecz ochrony ludności, które Autorka monografii podzieliła na: instytucje i służby publiczne, organizacje społeczne oraz podmioty prywatne. Problem badawczy, który postawiła sobie Habilitantka dotyczył kompetencji wymienionych wyżej podmiotów oraz ich możliwości współdziałania w neutralizacji zagrożeń militarnych i pozamilitarnych. W tym rozdziale wiele miejsca poświęcono charakterystyce podmiotów uczestniczących, choćby w niewielkim zakresie, w procesie ochrony ludności. Istotny w tym miejscu był również system zarządzania kryzysowego i krajowy system ratowniczo-gaśniczy, które zostały dość szczegółowo scharakteryzowane wykazując jednocześnie warunki ich uruchomienia. Autorka dokonała również podziału zaangażowania podmiotów w sytuacji wystąpienia zagrożeń militarnych i niemilitarnych. Zauważyła również, że działalność podmiotów prywatnych w ochronie ludności jest niezbędna do budowania skutecznego systemu ochrony ludności.

- *Rozdział 5 – Aktualne i antycypowane zadania systemu ochrony ludności [s.187-235].*

W tym rozdziale Habilitantka podjęła starania mające na celu odpowiedź na postawione pytanie badawcze: *Na realizację jakich zadań w sferze militarnej i niemilitarnej winien być przygotowany system ochrony ludności teraz i w przyszłości?* W kontekście powyższego podjęła się weryfikacji następująco brzmiącej hipotezy roboczej: *System ochrony ludności jako immanentny filar systemu bezpieczeństwa narodowego, zawierający w sobie organizację obrony cywilnej w ujęciu prawa międzynarodowego, winien posiadać zdolności skutecznego przeciwdziałania wszelkiego rodzaju aktualnym i antycypowanym zagrożeniom militarnym, paramilitarnym i niemilitarnym, poczynwszy od fazy ostrzegania i alarmowania, przez niezwłoczne reagowanie i neutralizację zagrożenia lub przynajmniej jego zredukowania do poziomu akceptowalnego przez podmiot. System ochrony ludności winien być kompatybilny z wszelkimi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo w państwie i w sposób elastyczny dostosować się do zmian w środowisku bezpieczeństwa, przy czym organizacja obrony cywilnej powinna spełniać przyjęte przez Polskę konwencje i inne zobowiązania na arenie międzynarodowej.*

W tej części monografii wskazano na istotę rozpoznawania zagrożeń, którego następstwem jest informowanie takich grup społecznych jak: podmioty bezpieczeństwa oraz ludność cywilna. Zwrócono w tym miejscu uwagę na to, że w odniesieniu do ludności cywilnej informowanie przybiera trzy formy tj. alarmowanie, ostrzeganie, powiadamianie wyjaśniając jednocześnie znaczenie i wagę każdej z nich. Autorka wskazuje również na istotę skutecznego ostrzegania podkreślając, że osiągnięcie skuteczności warunkowane jest takimi czynnikami jak: rzetelność informacji (cecha ta świadczy o prawdziwości, dokładności i obiektywności), aktualność informacji w rozumieniu dostarczania jej w odpowiednim czasie; przejrzystość komunikatu oraz kompletność, którą charakteryzuje wskazanie sposobu działania. Bezdyskusyjne, w ocenie Recenzenta, jest stwierdzenie Habilitantki, że „skuteczne alarmowanie jest kluczowym aspektem ochrony ludności” [s. 194]. Do realizacji powyższego zadania niezbędne są „dobre systemy alarmowe” [s.194] i w tym miejscu nasuwa się pytanie *Czy w Polsce właśnie takie istnieją?* W swoich rozważaniach Autorka na s. 195 wymienia katalog różnych form stosowanych do przekazywania informacji co jednocześnie wskazuje na to, że są one wszystkie stosowane. Wskazano, że podstawowym środkiem stosowanym do alarmowania o zagrożeniach są syreny alarmowe, wskazując jednocześnie, że są miejsca w których one nie występują, dlatego też ok 22% ludności nie otrzymuje komunikatów generowanych tą drogą. Kolejna istotna kwestia to wiedza społeczeństwa na temat znaczenia przekazywanego alarmu.

Dość istotne stwierdzenie, z punktu widzenia rozważań w niniejszym rozdziale, zostało ujęte na s. 199, a mianowicie „...obecnie na podstawie użytego sygnału alarmowania ludność nie jest w stanie rozpoznać, przed jakim zagrożeniem alarm ostrzega. Ale jednocześnie nie wymaga to od ludności szczegółowej wiedzy na wypadek alarmu. Po prostu użyta syrena alarmowa dostarcza informacje o tym, że ludności grozi jakieś niebezpieczeństwo”. Fragment ten w ocenie Recenzenta jest dyskusyjny, brak wiedzy na temat rodzaju zagrożenia, które nadchodzi może przybrać negatywne skutki, a mianowicie przeciwnie do zakładanego celu mobilizacji ludności może wprowadzić chaos i niepokoje społeczne, lęk i strach, który to z kolei doprowadzi do braku zdolności do podejmowania jakichkolwiek działań. Zatem stosowanie sygnałów alarmowych, które nie są rozpoznawalne dla społeczeństwa może nie przynieść zakładanego rezultatu. W dalszej części Autorka monografii podnosi kwestię istoty edukacji w zakresie bezpieczeństwa, pozostaje kwestia jak ją skutecznie przeprowadzić w odniesieniu do wszystkich grup społecznych.

W kolejnej części tego rozdziału zostaje omówione zagadnienie ochrony ludności wobec zagrożeń niemilitarnych. Autorka, w swoich rozważaniach, wyodrębnia dwa zasadnicze systemy: ochrony ludności i zarządzania kryzysowego. Wskazuje, że pomimo tego, że w ramach tych dwóch systemów zadania z zakresu ochrony ludności i zarządzania kryzysowego są takie same, dostrzega się różnice między nimi. Kolejnym omawianym zagadnieniem jest obrona cywilna rozumiana jako forma ochrony ludności w czasie zagrożenia militarnego. Dość istotną kwestią jest wskazanie, że istnieją uregulowania prawne w ratyfikowanej przez Polskę Konwencji Genewskiej, natomiast nie istnieją w Polsce uregulowania w akcie prawnym o randze ustawy. W oparciu o zapisy w I Protokole Konwencji Genewskiej dokonano opisu 15 zadań mających być realizowanymi w ramach obrony cywilnej. Zaznaczono, że obrona cywilna jest wieloaspektowym segmentem systemu ochrony ludności w zakresie realizacji zadań ochrony ludności w czasie wojny. Autorka przedstawiła obronę cywilną w ujęciach: systemowym, strukturalnym, organizacyjnym, funkcjonalnym.

- *Rozdział 6 - Systemowe rozwiązania z zakresu ochrony ludności funkcjonujące w innych państwach [s. 237-274].*

Habilitantka, w poszukiwaniu odpowiednich rozwiązań dla polskiego systemu ochrony ludności dokonała analizy stosowanych rozwiązań w zakresie ochrony ludności i obrony cywilnej w takich krajach jak: Stany Zjednoczone, Izrael, Szwajcaria, Ukraina. Bez wątpienia, rozwiązania w zakresie ochrony ludności przyjęte w tych państwach zasługują na uwagę. O ile zadania ochrony ludności realizowane są w pewnych strukturach, w zależności od różnych

uwarunkowań, o tyle bardzo wyraźnie akcentowana jest rola społeczeństwa a także doświadczenia z sytuacji kryzysowych. W USA istnieje przekonanie, że wielowątkowe doświadczenia powinny służyć budowaniu wyższej odporności na zagrożenia [s. 242] i co bardzo ważne duży nacisk kładzie się na społeczeństwo, w kontekście podjęcia działań do reagowania na zagrożenia a także przewodzenia całej społeczności tak, aby można powiedzieć o profesjonalnej reakcji całego kraju. W odniesieniu do Szwajcarii funkcjonuje przekonanie, że na każdym obywatelu spoczywa obowiązek troski o bezpieczeństwo, dlatego też uznano, że ochrona ludności opiera się na systemie obowiązkowej służby mężczyzn i ochotniczej służby kobiet. Z kolei Ukraina i Izrael, z racji prowadzonych wojen, ochrona ludności jest traktowana tożsamo z obroną ludności, która realizowana jest w oparciu o dowództwa sił zbrojnych.

- Rozdział 7 - Koncepcja rozwiązań strukturalno-funkcjonalnych w systemie ochrony ludności [s. 275- 324].

Na szczególną uwagę zasługuje rozdział 7, który przedstawia koncepcję systemu ochrony ludności w odniesieniu do współczesnych wyzwań w kontekście bezpieczeństwa.

Opracowanie ww. koncepcji wymagało przeprowadzenia wielu badań w procesie badawczym. W oparciu o ich wyniki zaproponowano kierunki zmian w obszarze ochrony ludności, wskazano czynniki determinujące strukturę systemu ochrony ludności, a w efekcie końcowym zaproponowano *Model funkcjonalny systemu ochrony ludności w Polsce (model)*.

Pierwsze założenie, które przyjęła Habilitantka, to takie, że zagadnienie ochrony ludności należy rozpatrywać w sposób holistyczny. Ponadto podkreśliła kilka kwestii, a mianowicie:

- zadania z zakresu ochrony ludności przenikają się zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie kryzysu i wojny [s. 278],
- system ochrony ludności powinien być budowany w oparciu, o struktury które już istnieją a także powinien uwzględniać System Ostrzegania i Alarmowania Ludności oraz Zintegrowany System Ratowniczy oraz powinien współdziałać z: Systemem Państwowe Ratownictwo Medyczne, Systemem Zarządzania Kryzysowego oraz Krajowym Systemem Ratowniczo-Gaśniczym.

Na szczególną uwagę zasługuje podrozdział 7.3 poświęcony *Modelowi funkcjonalnemu systemu ochrony ludności w Polsce*.

Jak zauważa Habilitantka budowanie modelu wymaga uporządkowania definicyjnego. Jest to o tyle ważne, że o ile w przepisach międzynarodowych terminy *obrony cywilnej* i *systemu obrony cywilnej* są zdefiniowane, o tyle nie istnieją w polskich przepisach o randze ustawy.

Istotne było również wykazanie zależności i związków pomiędzy terminem *ochrona ludności* a *obrona cywilna*, a także *system ochrony ludności* a *system obrony cywilnej*. Systematyzując aparat pojęciowy Pani Doktor proponowała postrzeganie obydwu tych systemów w następującym ujęciu „W czasie normalnego funkcjonowania państwa, a także w czasie nadzwyczajnym, takim jak stan wyjątkowy i stan klęski żywiołowej należy utrzymać funkcjonowanie systemu ochrony ludności. Na czas wojny system powinien charakteryzować się zdolnością przeobrażania w system obrony cywilnej. Przeobrażenie systemów następowałoby przez niewielkie, ale niezbędne zmiany w ich strukturze i w zasadach ich funkcjonowania” [s. 292]. Takie postrzeganie obydwu wymienionych systemów powoduje, że sytuacje kryzysowe występujące w czasie pokoju czy kryzysu będą uruchamiały system zarządzania kryzysowego w ramach systemu ochrony ludności, natomiast w czasie stanu wojennego system zarządzania kryzysowego zostanie uruchomiony w ramach systemu obrony cywilnej. W odniesieniu do podmiotów przydział zadań pozostaje taki sam, przy założeniu jednak, że zapotrzebowanie osobowe i sprzętowe konieczne do realizowania zadań w ramach obrony cywilnej wzrośnie. Dlatego też Habilitantka proponowała wzmocnienie systemu obrony cywilnej formacjami obrony cywilnej, które zrzeszać będą osoby odpowiednio przeszkolone i po odbyciu kwalifikacji w czasie pokoju. Założono również, że zadania realizowane w ramach systemu ochrony ludności będą zadaniami podstawowymi w ramach systemu obrony cywilnej, w ramach którego konieczne będzie realizowanie również zadań dodatkowych m.in. takich jak: powołanie struktur obrony cywilnej, powołanie ludności do służby w obronie cywilnej, uruchomienie rezerw materiałowych, koordynacja i przeprowadzenie masowej ewakuacji.

W swoich wypowiedziach, Pani Doktor, zwraca uwagę na kilka dodatkowych kwestii:

- krajowy system ratowniczo – gaśniczy dedykowany jest do likwidacji pożarów, klęsk żywiołowych i szeroko pojętego ratownictwa, którego fundamentem jest zarówno Państwowa, jak i Ochotnicza Straż Pożarna, dlatego też należy traktować go jako węższy od systemu ochrony ludności, czyli raczej, jak wynika z rys. 7.5 składową tego systemu czy też jego podsystemem;
- system obrony cywilnej oprócz podmiotów realizujących swoje ustawowe zadania powinien angażować podmioty prywatne, ale też co w ocenie Recenzenta ważniejsze ludność. Na uwagę w tym miejscu zasługuje podniesiony przez Habilitantkę system szkoleń dedykowanych dla obywateli oraz tworzenie formacji obrony cywilnej. Wątpliwości wzbudza jednak częstotliwość i czas trwania szkoleń.

Proponuje również powołanie, w miejsce Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, Centrum Ochrony Ludności (COL), którego zadaniem będzie koordynacja zadań z zakresu ochrony ludności. Zakłada się powierzenie dodatkowych uprawnień o charakterze decyzyjnym. Struktura COL rozbudowana zostałaby o Wydział Edukacji, Wydział Analizy Zagrożeń oraz Wydział Prewencji Zagrożeń. W konkluzji powyższego założyć należy, że nowo powstała komórka – Wydział Edukacji byłaby miejscem, gdzie możliwe byłoby opracowanie systemu szkoleń dla wszystkich grup społecznych. Dzięki temu możliwe byłoby budowanie zdolności do profesjonalnej reakcji społeczeństwa na zagrożenia a tym samym zwiększenia bezpieczeństwa zarówno indywidualnego, jak i narodowego. Istotny z punktu widzenia alarmowania i ostrzegania jest sposób i czas dotarcia z komunikatem do odbiorcy. Zatem propozycja budowy jednego systemu integrującego wszystkie systemy alarmowe i sterowanie nim, wykorzystując wszystkie jego możliwości z jednego miejsca, jest bardzo dobrym rozwiązaniem, pod warunkiem jednak, że zasięg tych systemów obejmie cały teren kraju.

W dyskusji na temat ochrony ludności należałoby również rozważyć włączenie zintegrowanego systemu zarządzania granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej, którego Polska jest również realizatorem i co ważne jej zadaniem jest również ochrona granicy państwowej, która w części jest również zewnętrzną granicą UE.

Ważnym elementem recenzowanego opracowania jest również Zakończenie. Stanowi ono podsumowanie przeprowadzonych przez Habilitantkę prowadzonych badań. Wskazać należy, że założenia badawcze są czytelne, a prezentowane treści w rozdziałach wzajemnie się uzupełniają. W zakończeniu Autorka podsumowuje rezultaty przeprowadzonych autorskich badań, odnosi się do założeń metodologicznych wskazując, że cel pracy został osiągnięty, problem badawczy rozwiązany a hipoteza została zweryfikowana pozytywnie. W oparciu o wyniki badań wskazała 9 efektów procesu badawczego, które wprost odnoszą się do postawionej hipotezy głównej.

W konkluzji powyższego, biorąc pod uwagę wartości merytoryczne ujęte w monografii naukowej, poparte dociekaniem Pani Doktor, stwierdzić należy, że praca posiada niekwestionowane walory użyteczne mogące mieć zastosowanie w praktyce z obszaru szeroko pojętego bezpieczeństwa. Wdrożenie już tylko pewnych propozycji, w ocenie Recenzenta, wpłynie na poprawę bezpieczeństwa obywatela i narodu. Dodatkowo wskazać należy, że twierdzenia naukowe Autorki, jej wypowiedzi i konkluzje stanowią o dojrzałości naukowej.

- 2) **Stwierdzenie spełnienia albo braku spełnienia przesłanki, o której mowa w art. 219 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2021 r., poz. 478) dotyczącej oceny osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (ocena wraz z uzasadnieniem, czy wskazane osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego stanowią znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny).**

Na dorobek Habilitantki, oprócz monografii wskazanej w pkt.1 składają się:

- 1 monografia naukowa,
- 3 współredakcje naukowe monografii naukowych,
- 28 autorskich i współautorskich rozdziałów w monografiach naukowych,
- 14 autorskich i współautorskich artykułów w czasopismach naukowych.

Po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyła również w 6 grantach badawczych finansowanych w ramach działalności naukowej Wojskowej Akademii Technicznej:

- *Wyzwania dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzeciej dekadzie XXI wieku*, UGB nr 761/2024 - wykonawca w projekcie badawczym
- *Ochrona ludności w kontekście współczesnych zagrożeń*, UGB nr 850/2023 - kierownik projektu
- *System bezpieczeństwa inteligentnego miasta*, UGB nr 748/2022 - wykonawca w projekcie badawczym
- *Bezpieczeństwo ludności cywilnej w Systemie Bezpieczeństwa narodowego*, UGB nr 862/2021 - kierownik projektu
- *Obrona cywilna i ochrona ludności jako integralny komponent Systemu Bezpieczeństwa Narodowego*, RMN nr 972/2018- kierownik projektu
- *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w XXI wieku*, nr 869/2018 - wykonawca w projekcie

oraz w 1 Ogólnopolskim projekcie badawczym „Młodzież wobec współczesnych zagrożeń w życiu społecznym. Wyzwania dla pedagogiki bezpieczeństwa”, realizowany przy Zespole Edukacji dla Bezpieczeństwa Polskiej Akademii Nauk na temat *Zagrożenia dla pokoju i bezpieczeństwa publicznego w ocenie badanej młodzieży* - wykonawca w projekcie; styczeń 2017 r. – grudzień 2019 r.

Kierowała i uczestniczyła łącznie w 7 projektach badawczych.

Na przestrzeni wielu lat wykazała się dużą aktywnością zarówno na arenie krajowej, jak i międzynarodowej. 29 razy zabierała głos jako prelegent, ekspert lub moderator paneli podczas przedsięwzięć naukowych. 16 razy brała również udział w pracach komitetów naukowych i organizacyjnych przedsięwzięć o charakterze naukowym.

Doświadczenie naukowe zdobywała również podczas dwóch staży, a mianowicie:

- 12.04.2021-12.07.2021 – staż naukowy w Instytucie Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Szczecińskiego,
- 01.03.2023 - 31.05.2023 – opiekun stażu naukowego na Wydziale Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania WAT (dr inż. Magdaleny Gikiewicz -SGSP).

Uczestniczyła również jako Sekretarz komisji, w konkursie na esej skierowany do uczniów szkół ponadpodstawowych pt. „Bezpieczeństwo i obronność 2050” zrealizowanym w 2021 r. w Wojskowej Akademii Technicznej.

W ramach współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym, współpracowała z sektorem gospodarczym w zakresie upowszechniania wiedzy w obszarze bezpieczeństwa w podręcznikach szkolnych:

1. Rożej-Adamowicz A., Stochaj J., Stromecka A., Śliżewska J., *Obsługa podróżnych w portach i terminalach. Podręcznik do nauki zawodu. Kwalifikacja AU.33. Część 1*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 2019 – i wznowienia.
2. Rożej-Adamowicz A., Stochaj J., Stromecka A., Śliżewska J., *Obsługa podróżnych w portach i terminalach. Podręcznik do nauki zawodu. Kwalifikacja AU.33. Część 2*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 2019 – i wznowienia.
3. Rożej-Adamowicz A., Stochaj J., Śliżewska J., Śliżewski P., Stolarski J., *Organizacja transportu oraz obsługa klientów i kontrahentów. Kwalifikacja SPL.05. Część 1*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 2019 – i wznowienia.
4. Rożej-Adamowicz A., Stochaj J., Śliżewska J., Śliżewski P., *Organizacja transportu oraz obsługa klientów i kontrahentów. Kwalifikacja SPL.05. Część 2*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 2019 – i wznowienia.

Brała udział w pracach Departamentu Ochrony Ludności i Zarządzania Kryzysowego MSWiA opiniujących projekt Ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej, a także aktywny udział w spotkaniu eksperckim w tym zakresie 25 marca 2024 r. W efekcie udziału w spotkaniu doszło do wykorzystania wybranych założeń budowy systemu ochrony ludności zaproponowanych przez dr Justynę Stochaj w projektowanej ustawie.

Ponadto Pani Doktor przygotowywała materiały szkoleniowe oraz koordynowała prace w ramach projektu szkoleniowego dla pracowników Ministerstwa Obrony Narodowej i żołnierzy zawodowych pełniących służbę w Ministerstwie Obrony Narodowej na podstawie umowy nr 18/1500/00-000/2022 od 10.02.2022 r. do 28.02.2022 r. w tematyce: „Środowisko bezpieczeństwa w Europie” oraz „Wstępne wnioski z wojny rosyjsko-ukraińskiej”

Wykonała 7 recenzji w polsko i anglojęzycznych czasopismach naukowych.

Jest również członkiem Rady Redakcyjnej czasopisma Studia Bezpieczeństwa Narodowego – National Security Studies (ISSN:2082-2677) a także pełni funkcję sekretarza czasopisma Studia Bezpieczeństwa Narodowego – National Security Studies (ISSN:2082-2677).

Uczestniczyła w kursie „Diploma in Foreign Policy & Security Studies” organizowanym przez Center for American Studies.

Pani Doktor legitymuje się następującą liczbą cytowań:

- Według Google Scholar – 10

W odniesieniu do Indeksu Hirscha:

- Według Google Scholar – h-indeks 1

Podsumowując, działalność badawcza, naukowa, dydaktyczna i organizacyjna Pani dr Justyny Stochaj, którą wykonywała i wciąż wykonuje m.in. jako pracownik naukowo-dydaktyczny Wojskowej Akademii Technicznej dała jej możliwość zgłębienia zagadnień ochrony ludności i obrony cywilnej. Następstwem powyższego było podejmowanie dalszych badań, dzięki którym stało się możliwe przeprowadzenie diagnozy zjawisk pozostających w zainteresowaniu Habilitantki. W swoich dociekaniach z pewnością pomocne było uczestniczenie w różnych przedsięwzięciach naukowych takich jak konferencje, projekty badawcze, staże naukowe, udział w pracach zespołów eksperckich czy też szkoleniach. W konsekwencji powyższych działań została opracowana Koncepcja systemu ochrony ludności w Polsce obejmująca Model funkcjonalny systemu ochrony ludności w Polsce.

Końcowa konkluzja i ocena

Ja, niżej podpisana stwierdzam, że recenzowane osiągnięcie/osiągnięcia dr Justyny STOCHAJ spełnia/ją wymagania / ~~nie spełnia/ją wymagań~~ przesłanki, o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2021 r., poz. 478) i wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauki o Bezpieczeństwie w Warszawie o dopuszczenie / ~~o niedopuszczenie~~ dr Justyny STOCHAJ do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

Barbara Kaczmarczyk

PODPIS ZAUFANY

BARBARA
KACZMARCZYK

30.04.2025 09:30:30 [GMT+2]

Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym